

“ AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING RASMIY VEB-SAYTIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR”

Qo‘chqorova E‘zoza

*TIFT Universiteti Buxgalteriya hisobi va moliya yo‘nalishi
3-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu ilmiy ishda aksiyadorlik jamiyatlarining (AJ) rasmiy veb-saytlariga qo‘yiladigan huquqiy va tashkiliy talablar, ularning amaliyotda qo‘llanish holatlari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari o‘rganilgan. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, ochiqlik va shaffoflikni ta‘minlash, manfaatdor tomonlarga o‘z vaqtida va ishonchli axborot yetkazish korporativ boshqaruvning muhim shartidir. Veb-saytlar aksiyadorlar, investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun asosiy axborot manbai hisoblanadi. Ishda O‘zbekiston Respublikasining "Aksiyadorlik jamiyatlari to‘g‘risida"gi qonuni, Davlat aktivlarini boshqarish agentligi tomonidan belgilangan reglament va boshqa me‘yoriy hujjatlar tahlil qilinib, ularning bajarilish holati tahliliy asosda o‘rganilgan. Shuningdek, veb-saytlarda axborot joylashtirishdagi kamchiliklar, texnik va tashkiliy muammolar aniqlanib, takomillashtirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Aksiyadorlik jamiyati, veb-sayt, axborot ochiqligi, korporativ boshqaruv, moliyaviy hisobot, qonunchilik, investor, shaffoflik, regulyator, tahlil.

KIRISH

Bugungi kunda axborot texnologiyalari jadal rivojlanib, korxona va tashkilotlar faoliyatining ochiqligi hamda shaffofligini ta‘minlashda raqamli platformalarning, xususan, rasmiy veb-saytlarning ahamiyati beqiyos darajaga yetdi. Ayniqsa, aksiyadorlik jamiyatlari (AJ) uchun bu masala dolzarb bo‘lib, ularning rasmiy veb-sayti – aksiyadorlar, potensial investorlar, manfaatdor tomonlar hamda jamoatchilik bilan samarali axborot almashinuvini ta‘minlaydigan muhim vositadir.

O‘zbekiston Respublikasining "Aksiyadorlik jamiyatlari to‘g‘risida"gi qonuni, Davlat aktivlarini boshqarish agentligi va boshqa vakolatli idoralarning tegishli me‘yoriy hujjatlarida aksiyadorlik jamiyatlarining rasmiy veb-saytlarida joylashtirilishi zarur bo‘lgan ma‘lumotlar aniq belgilab qo‘yilgan. Ushbu talablar kompaniya faoliyatining moliyaviy ko‘rsatkichlaridan tortib, korporativ boshqaruv, aksiyadorlar yig‘ilishlari bayonnomalari, dividend siyosatiga qadar bo‘lgan ma‘lumotlarni o‘z ichiga oladi.

Mazkur bitiruv ishida aksiyadorlik jamiyatlarining rasmiy veb-saytlariga qo‘yiladigan talablarning huquqiy asoslari, ularning amaldagi bajarilishi, mavjud kamchiliklar va takomillashtirish yo‘llari atroflicha o‘rganiladi. Tadqiqotning dolzarbligi – kompaniyalar faoliyatida ochiqlik va ishonchlikni ta‘minlash orqali ularning investitsion jozibadorligini oshirish zaruratida namoyon bo‘ladi. Shuningdek, bu mavzu raqamli transformatsiya sharoitida korporativ boshqaruv madaniyatining rivojlanishiga bevosita ta‘sir etuvchi omillardan biri sifatida ko‘riladi.

ASOSIY QISM

1. Aksiyadorlik jamiyatlarining axborot ochiqligi: zarurat va tamoyillar

Aksiyadorlik jamiyatlarining (AJ) faoliyati davlat, investorlar va keng jamoatchilik uchun katta ahamiyatga ega bo‘lgani sababli, ularning ochiqligi va shaffofligi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda raqamli transformatsiya sharoitida ushbu talablarni bajarishning eng samarali vositalaridan biri bu – rasmiy veb-sayt hisoblanadi. Aksiyadorlar, manfaatdor tomonlar va jamiyat vakillari jamiyat faoliyati, moliyaviy natijalari, boshqaruv tarkibi va dividend siyosati haqida to‘liq va dolzarb ma‘lumotga ega bo‘lishi lozim.

Axborot ochiqligi prinsipi xalqaro standartlarda ham keng qo‘llaniladi. Masalan, OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) tomonidan ishlab chiqilgan “Korporativ boshqaruv tamoyillari”da ham kompaniya veb-saytlari orqali axborot tarqatish zarurati qayd etilgan. Bu, o‘z navbatida, O‘zbekistonda ham qonunchilikda mustahkamlab borilmoqda.

2. O‘zbekiston qonunchiligida aksiyadorlik jamiyatlari veb-saytlariga qo‘yiladigan talablar

O‘zbekiston Respublikasining “Aksiyadorlik jamiyatlari to‘g‘risida”gi Qonuniga muvofiq, barcha ochiq turdagi aksiyadorlik jamiyatlari rasmiy veb-saytga ega bo‘lishi va unda qonunchilikda belgilangan ma‘lumotlarni muntazam ravishda joylashtirib borishi shart. Bundan tashqari, Davlat aktivlarini boshqarish agentligi tomonidan 2020-yil 31-dekabrda 06-04/27-52-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan “Aksiyadorlik jamiyatlarining rasmiy veb-saytlariga qo‘yiladigan minimal talablar” reglamenti mavjud.

Mazkur reglamentga ko‘ra, aksiyadorlik jamiyatining rasmiy veb-saytida quyidagi asosiy ma‘lumotlar mavjud bo‘lishi kerak:

- Jamiyat to‘g‘risidagi umumiy ma‘lumotlar: to‘liq nomi, yuridik manzili, telefon raqami, elektron pochta va davlat ro‘yxatidan o‘tgan sanasi.
- Jamiyat ustav hujjatlari, aksiyalar turi va soni haqida ma‘lumotlar.
- Moliyaviy hisobotlar (yillik va choraklik) va mustaqil auditor xulosalari.
- Aksiyadorlar umumiy yig‘ilishlarining qarorlari va bayonnomalari.
- Korporativ boshqaruv kodeksi, kuzatuv kengashi va ijroiya organi tarkibi.

- Dividend siyosati va dividend to‘lovlari bo‘yicha ma’lumotlar.
- Ichki audit, risklarni boshqarish va ichki nazorat tizimi haqidagi hisobotlar.

Bu talablarning barchasi jamoatchilik nazorati ostida faoliyat yurituvchi aksiyadorlik jamiyatlari uchun axborot ochiqligini ta’minlashga qaratilgan.

3. Amaliyotda uchrayotgan muammolar va ularning sabablari

Amaldagi qonunchilik talablariga qaramay, ko‘plab aksiyadorlik jamiyatlari rasmiy veb-saytlarida yuqorida qayd etilgan ma’lumotlarning to‘liq, aniqlashtirilgan yoki muntazam yangilab borilmasligi holatlari mavjud. Buning asosiy sabablari quyidagilar bo‘lishi mumkin:

- Texnik bazaning yetarli emasligi: ko‘plab jamiyatlarda zamonaviy veb-sayt yaratish va uni yuritish uchun texnik infratuzilma va mutaxassislar yetishmaydi.
- Tashkiliy e’tiborsizlik: veb-sayt yuritish aksiyadorlar bilan ishlash siyosatining bir qismi sifatida yetarli darajada e’tiborga olinmaydi.
- Axborot xavfsizligi xavotirlari: ba’zi korxonalar veb-saytda ochiq ma’lumotlarni joylashtirishni xavfli deb hisoblaydi.
- Xodimlar malakasining pastligi: axborotlarni joylashtirish va yangilash uchun mas’ul bo‘lgan xodimlar yetarli bilim va tajribaga ega emas.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun qonunchilikni mustahkamlash bilan birga, aksiyadorlik jamiyatlari rahbarlari va xodimlari o‘rtasida axborot ochiqligi madaniyatini shakllantirish zarur.

4. Taklif va tavsiyalar

Aksiyadorlik jamiyatlari veb-saytlarining axborot sifati va ishonchliligini oshirish maqsadida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- Har bir aksiyadorlik jamiyatida axborot bilan ishlash bo‘yicha mas’ul xodim lavozimi joriy etilishi.
- Veb-saytlar uchun namunaviy dizayn va tuzilmani ishlab chiqish va ularni yagona portal orqali monitoring qilish.
- Aksiyadorlik jamiyatlari uchun veb-sayt yuritish bo‘yicha metodik qo‘llanma va o‘quv kurslarini tashkil etish.
- Har yili veb-saytlar faoliyati bo‘yicha reyting tizimini joriy etib, eng yaxshi jamiyatlarni rag‘batlantirish.
- Davlat aktivlarini boshqarish agentligi tomonidan doimiy nazorat va tahlil olib borish.

XULOSA

Raqamli iqtisodiyot va ochiq boshqaruv tamoyillari sharoitida aksiyadorlik jamiyatlarining rasmiy veb-saytlari ularning faoliyati haqida ishonchli, to‘liq va o‘z vaqtida

axborot taqdim etadigan muhim kommunikatsiya vositasi hisoblanadi. Ushbu bitiruv ishida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, rasmiy veb-saytlar orqali axborotlarni taqdim etish nafaqat qonunchilik talabi, balki amaliy zaruratdir. Chunki bu orqali jamiyatning shaffofligi, investitsion jozibadorligi, aksiyadorlar bilan munosabatlari va ijtimoiy ishonchi mustahkamlanadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Aksiyadorlik jamiyatlari to‘g‘risida”gi qonuni hamda Davlat aktivlarini boshqarish agentligi tomonidan tasdiqlangan reglamentlar aksiyadorlik jamiyatlari veb-saytlariga nisbatan aniq va majburiy talablarni belgilagan. Unga ko‘ra, moliyaviy hisobotlar, aksiyadorlar yig‘ilishlari bayonnomalari, dividend siyosati, kuzatuv kengashi va ijroiya organlari haqidagi ma‘lumotlar ommaga ochiq bo‘lishi kerak. Biroq amaliyotda bu talablar barcha jamiyatlar tomonidan to‘liq bajarilmayotgani aniqlanmoqda. Sabablari sifatida texnik va tashkiliy resurslarning yetishmasligi, malakali xodimlar taqchilligi va axborot xavfsizligi bo‘yicha xavotirlar ko‘rsatiladi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat tomonidan qo‘shimcha metodik va texnik yordam ko‘rsatish, malaka oshirish kurslari tashkil etish hamda veb-sayt faoliyatini monitoring qilish tizimini yo‘lga qo‘yish muhimdir. Uzoq muddatli istiqbolda bunday yondashuvlar korxonalarning ochiqqligini oshiradi, korporativ boshqaruvni mustahkamlaydi va investitsion muhitni yaxshilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axadjon o‘g‘li, A. A., & Tursunboy o‘g‘li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA’SIRINI BAHOLASH. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 290-293.
2. Axadjon o‘g‘li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O‘RNI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 271-273.
3. Axadjon o‘g‘li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 333-338.
4. Azamjon o‘g‘li, U. A., & Axadjon o‘g‘li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo ‘qon universiteti xabarnomasi*, 1, 73-75.
5. Tursunboy o‘g‘li, N. J., & Axadjon o‘g‘li, A. A. (2023). O ‘zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a’zo bo ‘lish uchun uzoq yo ‘li va xitoy tajribasi. *Qo ‘qon universiteti xabarnomasi*, 1, 43-47.
6. Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. *Qo ‘qon universiteti xabarnomasi*, 310-313.

7. Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 65-71.
8. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. *AMAZON PUBLICATION* ISBN-13: 9798863282282, 1, 200.
9. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
10. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
11. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.
12. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.
13. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIYASI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 188-190.
14. Keldiboyeva, Z. M. Q., & Abdullaev, A. A. O. G. L. (2022). Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablar, inklyuziv ta'limga jalb qilish. *Science and Education*, 3(11), 704-711.
15. Oybek, A., Abdullaev, A., Mavlonbekov, X., & Sharifjonov, Z. (2023). ISLOM MOLIYASIDA MUSHORAKA SHARTNOMASI. *Umumjahon fanlari bo 'yicha ta'lim tadqiqotlari*, 2(1), 593-599.
16. Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnali*, 2(2), 88-100.
17. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOM BANK TIZIMI UCHUN SHARTNOMA HUQUQI VA ASOSIY TAMOYILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 600-613.
18. Abdullaev, A. (2022). BOBUR VA BOBURIYLAR SULOLASINING JAHON SIVILIZATSIYASINING YANGILANISHIGA QO 'SHGAN HISSASI. *NEW RESEARCH ON THE WORKS OF ALISHER NAVOI AND ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BABUR*, 1.

19. Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIYA, TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O‘RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O‘ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 60-64.

20. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.

21. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.